

SZÉPIRODALMI

FIGYELŐ.

37-ik szám.

Szerkesztői szállás.

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók : Üllői-ut és Kisfaludy-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai széküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal.

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók : Egyetem-utca 4-ik szám.

VISSZATEKINTÉS.

II.

Egy ember élet kor folyhatott le, amugy Dávid értelmében, mióta a magyar nyelvészkedés tüzetesebben és nagyobb szenvedélylyel lát dolgához; mióta nem csupán nyelvtanokat, leginkább iskolai használatra, termel; hanem mélyebben igyekszik behatni a nyelv természetébe, fürkészi sajátságait, bonczol és hasonlít, rendszerez, osztályoz; egy szóval többé kevésbé tudományos álláspontra törekszik. De ha végig tekintünk e 70—80 évi működésen, s Révay magasságából le, egészen az „Ugornya = ugordj na!” vagy „Mármaros = már ama roz” — féle nyelvészkedőig : sajnálattal veszszük észre, hogy csaknem minden figyelem, érdek, szenvedély, törekvés, kutatási szomj a szavak *teste* körül forog; a mi azoknak, s így a nyelvnek is, *szelleme* volna, a szavakkal *élés*, igaz magyarosság a kifejezésekben, a helyes, az ékes syntaxis, aránylag mellőzöttnek, művelés nélkül hagyottnak mondható. Az *etymologia*, szokott, nyelvtani értelmében : „szófejtés, szónyomozás” többnél több vizsgálat s amugy vaktában találgatót vonza körébe; de amaz eredeti értelem, hogy kelljen magyarul *igazán* (*ἐπίμωσ*) beszélni, vagy írni, aránylag kevés méltatásban részesült. Azon egy két pályamunka, mely a magyar szókötést tárgyalja, sőt maga az Akadémia által kibocsátott „Magyar nyelv Rendszere” is, vajmi sovány aratás e gazdag mezőn! Nem kisebbitem a szónyomozók érdemeit, de fájlalom, hogy míg a „szavak egérfarkába” oly makacsul kapaszkodunk, elhanyagoljuk a *mondatot*;

míg egyes halvány gyökök elhangzott értelmének földerítésén izzadunk, nem szenteliünk hasonló buzgalmat mindazon árnyalatok összegyűjtésére, melyeket az élőnyelv a szavakhoz kapcsol; míg elmések, legtöbbször tul-elmések vagyunk a rideg betű jelentéséből mindent kiokoskodni, a szókötésben, stilban mintegy a véletlenre, ösztönre, kisebb nagyobb mértékben megromlott nyelvérzékünkre hagyatunk; röviden, csinálunk, építünk nyelvészeti rendszereket s irunk minden egyebet is, *rossz* magyarsággal. Gyűjtjük a tájszavakat; de az első esetben ha valamely kitévelt nemzetiesség szempontjából az élő nyelv foruma elé akarunk vinni, felakadunk, mert nincs gyűjtemény a tájszólásokra, értem, a nyelv syntacticalai használatára egyes vidékeken, mely pedig, mint előbbi cikkemben is érintém, különböző lehet. Tompa egy versében olvasom : „Csak egy torony a számára;” ez, vidékemen, anynyira ismeretlen szólam, hogy fejet csóválnék magyarságára, ha nem tudnám azóta, hogy egész nagy környék népe ajkán használatos. A gondolkozó stilista fenakad minden lépten, egy egyszerű *ő* vagy *az* bökkenőt gördit eléje, *mely* és *mi* elállja útját; nem is említve elhagyottságát az igeidők használatában, a szenvedő forma körül; s mellözve az idegen ajak és toll gyötrelmeit, ha nyelvünk szókötési csinját-binját el akarván sajátítani, szabályt keres, de nem talál. Bizony háladatosabb munka lenne, kiaknázni az ép élő nyelv szólásbeli kincsét, addig, míg az irodalom látvája azt is el nem borít-

ja, mint a betű-*changeirozás* bűvésze által homlokegyenest ellenkező rendszerek kártyavárát építgetni (tisztelet a kivételeknek!) a szavak és hangok eredeti jelentéséről, származásáról, s úgy tenni, mint az, ki nemzetünk ázsiai történetét nyomozván, a *mai*-ről semmit sem tudna. Ezért helyezünk mi nagy fontosságot t. munkatársunk Brassai felszólalásában; ezért kísérjük (*azt?*) saját, már olyan a milyen, észrevételeinkkel; noha lapunk köre és programja korántsem elég tágas e rengeteg tárgy megvitatására, s valamint a Brassai cikkét, úgy a mi variatióinkat alig lehet figyelem gerjesztésnélgyé-
nek tekinteni.

A mit értekező a nominativus alany, s hozzá csatolt szenvedő formáról mond, abban egyet ért vele minden ép nyelvérzékű magyar ember. „Ő haragudt volna, ha Elemér *meglepi*“ ezerszer magyarabb, mint: „ha Elemér által *meglepetik*“; valamint ez: „a felkelők *megverettek* a törökök által“ — nyelvünk szellemében így van jól: „a felkelőket *megverték* a törökök.“ Tisztelt munkatársunk, midőn a szenvedő formának ily módon használatát megrója, s méltán, — nem bocsátkozik ama vitás kérdésbe, ha általában létezik-e, jogos-e nyelvünkön a passiva. Ő csak azon merev szófüzés, mondat alkotás ellen tiltakozik, mely a nyugati nyelvekből árasztotta el stilunkat: hogy t. i. elől álljon az alany, nevező esetben, s vonja, mint gőzös az utána ragasztott lusta hajókat, a szenvedő vagy vegyes constructió lomha terhét. De függőben hagyja, vajon nincsenek-e esetek, s melyek azok, hol nyelvünk szelleme megtűri a passiv kifejezést. Hihetően szűkebbnek látta terét, hogysem itt belevágjon ama fontos kérdésbe, melyet stilunk érdekében valahára tisztába hozni annyira szükséges volna. Legtöbb író annyira *fordítja* saját gondolatait is, hogy jól sem esik neki, ha örökös *tatom tetem* ék-telen czondrájába nem öltözteti. A költői nyelv, élénkebb, hatályosb, emphaticusabb természeténél fogva, még eddig mintegy ösztönszerűleg visszaborzadt a szenvedő constructiók keletlen tésztájától: de már oda is kezd beharapózni, s nagyban elő fogja segíteni ama „lágymosói“ ruganyosságot, melyről egy más alkalommal emlékeztem. Némely író ellenben tartózkodva él a szen-

vedővel, de nem lévén zsinórmértéke, inkább a véletlenre, s pillanatnyi szorultságra bizza, hol kerülje a passivát, hol ne. Mind ennek a magyar syntaxis, a magyar stilistica művelése, még pedig főleg az élő, romlatlan nyelvérzékre alapított művelése vetne véget. Hogy ily kérdés ezen mi töredékes jegyzeteinkben meg nem oldható, mindenki belátja; azonban felhasználom ez alkalmat, hogy a szenvedő formának nyelvünkben *létezéséről*, melyet némely purista kereken tagad, holmi észrevételt elmondjak.

Köztudomás szerint, a népnyelv kerüli az *at-et*, *tat-tet*, annál inkább a szörnyeteg *tattat* — *tettet* idomokat, mint szenvedőket. Ha egyiket vagy másikat elvétve hallanók is, inkább az irodalomból oda szivárgott, de soha vérré nem vált idegenszerű (heterogen) elemnek kellene tartanunk. Azt jelenti-e ez, hogy a magyarnak nincs, eredetileg sem volt szenvedője? — A régi halotti-beszédben van egy hely, melynek elfogadott szószerinti olvasása ez: „kinek *adott* hatalm oldania és kötnie,“ jelentése pedig ez: „kinek *adatott* hatalm oldania és kötnie.“ E szerint már a legrégebb emlékekben megvolna a passiv idom, *at-et*; mely csupán a leíró tollvétsége által maradt volna ki, mint Toldy habozás nélkül állítja. De az a körülmény, hogy a szenvedő idom csupán ez *egyszer* fordul elő az egész beszédben, ovatossá tesz, tollhiba bélyegét ütni rá, mert nincs *honnan* igazítani meg. Ha több *at-et* szenvedő is fordulna elő benne, habozás nélkül mondhatnók *lapsus calami*-nak; de így, kivált midőn az élő nyelv ma is tiltakozik a passivának ezen formája ellen, jó lesz meggondolnunk, vajon a romlatlan ép nyelvhasználat nem adna-e kulcsot a szó megfejtésére.

Kétségtelen, hogy, habár az *at-et*, *tat-tet* forma nem-létezőnek mondható is a magyar népnél; a passiv kifejezés *lényege* nem hiányzik teljesen nála. Ez leginkább részesülő alakban tartotta fenn magát. Hiszen van „fogadott fiu“ mi épen annyi, mint „fogad-tatott fiu;“ van „ölő csirke“ a. m. „öleendő“ vagy „ölni való csirke“ van: „lakó ház“ a. m. „lak-at-ó“ ház; már nem is „lakandó“ mert ez jövőt fejezne ki, nem is „lakni való“ mert ez csak annyit mondana, hogy „lakás-ra alkalmas:“ mig a „lakó ház“ épen olyat

fejez ki, mely valósággal „lakatik.“ E szerint a nép ily esetekben a szenvedő *lényegét* fejezi ki, de a szenvedő *formája* nélkül. Minden esetre annyit mutat ez, hogy a szenvedő lényege nem idegen a nyelvtől, legalább a szókötés némely formáiban; de az *activától külön* forma hiányzik rá; mert ha a *tat-tet* egyidejű alak volna a nyelv teremtődésével, a nép használná azt, midőn passiva kitételre szorúl. Menjünk tovább. — Van még ma is néhány igénk, mely a pusztá *ik* hozzatoldása által közép, vagy szenvedő értelmet nyer. Tudnivaló, hogy az *ik-es* végzet csupán némely idők némely személyeihez járul: *a többi minden idő és személy az activa idomot használja közép* (vagy talán szenvedő) értelemben. „A cseléd eltört egy poharat; eltört a pohár,“ amaz cselekvő, ez közép, semmi különbség a formában. „Az ember nem *hallott* semmit; mert a zaj miatt nem *hallott* (hallszott, hallatszott is) a szó.“ Első esetben az igető: *hall — tör*; másodikban *hallik — törik*; de az iktelen végzetek merőben a cselekvő idomot tartják oly középidoi értelemmel, melyet keskeny árnyalat választ el a szenvedőtől. Ilyen még az *old — oldik, szeg — szegik* (szárnya szegik) s egy pár ezenkívül. Ilyen forma a *bir* is, melynek *ikes* alakját ugyan nem ösmeri a népnyelv; de igen közép jelentését cselekvő formában. „Rosz kézre *birt* ez a jószág“ majdnem annyi, mint: „*jutott*.“ De *ikes* alakját is föllejük a régiebb nyelvhasználatban, például Kádár István historiájában, melynek népies eredete (katona irhatta) megerősíti bizalmunkat, hogy itt az élő népnyelvvél van dolgunk, nem irodalmi erőszakkal. Azt mondja t. i. „Mindjárt a város is pogány kézre *birék*“; mi tisztán mutatja, hogy *bir* és *birik* épen úgy áll egymáshoz, mint: *tör — török, hall — hallik, old — oldik*.

Ha e néhány példa, ha a részesülőnek úgy cselekvő, mint szenvedő értelemben használása, ha az *at-et* formának e mai napig idegenszerűsége a nép nyelvben s mind a mellett a passiva lényegének némely szólásokban ma is fönléte feljogosítna bennünket ily hypothesisre; tekintetbe vévén azt is, hogy minél feljebb megyünk a nyelvtörténetben, annál egyszerűbb eszközökhöz látjuk a nyelv alkotó szellemét folyamodni: azt kellene állitanunk, hogy *a magyar nyelv*

arra nézve, hogy a cselekvő igetöt középpé, vagy szenvedővé változtassa, elégnék tartotta csupán -ik végzetet toldani hozzá. E szerint, a mely idők *ik* nélkül formálják személyeiket: ott a cselekvő, és szenvedő vagy közép szóidom közt semmi különbség nem volt. Így már nem volna szükség a halotti beszédbeli *adott-ra* nézve a tollhiba nagyon ruganyos mentségéhez folyamodni; hanem egyszerűen azt mondhatnók, hogy valamint (részesülőben) „*adott szó*“ ma is annyi, mint *adatott szó*: „*ugy régen a: „kinek adott hatalm*“ (a jelentő multban is) annyi volt, mint ma: „*kinek adatott hatalom*“; a mint hogy „*nem hallott a szó*“ ma is közel ezt teszi: „*nem hallatott*.“ — Mind ebből nem azt akarom kihozni, hogy állítsuk vissza a szenvedőnek ily egyszerű módon képzését; mert ez, a felhozott példákon kívül, most már még idegenebb volna a nyelvérzéktől, mint az *at-et* forma; hanem azt akarám világosítani, hogy a passiva lényege *at-et* nélkül is megvan s megvolt a nyelvben, s hogy az utóbbi formát, legalább a részesülőben, ma is bizvást elkerülhetjük: az „*adott szó szentsége*“ helyett nem szükség „*adatott szó szentségét*“ mondanunk; sem az „*irandó könyvet*“, tulságos szenvedtetni akarással, „*iratandóvá*“ csavarnunk. Használjuk-e, s hol és mennyi részben, az irodalmilag nagyon meghonosult *at-et* passivát: azt ezen futó jegyzések el nem dönthetik: csupán figyelmet akarák gerjeszteni, hogy az állítás, mely szerint a magyarban *teljességgel* nincs szenvedő, nem látszik előttem alaposnak.

Tisztelt munkatársunk méltán kel ki néhány oldalvágásban a stilisticai *felkapások* ellen. Mellözve a *cz* és *c* meddő vitáját, teljes igazat adunk neki a *hogy* kerülgetése dolgában. Mirevaló ez? Hát baj az, ha a *hogy* kétszer is jö egymás után? Vagy szebb a *mikép, miként, miszerint*, mely sohasem adja vissza a *hogy* értelmét? Van a *hogy* elhagyásának magyarban igazi népies módja, melylyel az irodalomban mai nap ritkán találkozunk. „*Mondtam anyám, házasíts meg*“ — írónk a viláért sem elégnének így, hanem szép laposra puhitanák: „*mondtam anyám, hogy házasíts meg*“, vagy talán ettől sem borzadnának vissza: „*mondtam anyám, miszerint házasíts meg*!“ — Szintily

laposság az ige után: „*hog*y mily“ — „*hog*y mennyi“ — „*hog*y mikor“ — „*hog*y meddig“ — „*hog*y ki“ — „*hog*y mi“ — „*hog*y merre“ s számtalan hasonló kifejezés, mely széltibe pongyoláskodik, még kötött beszédben is. „Látom, *hog*y mily boldog vagy“ mivel több vagy szebb ennél: „Látom, mily boldog vagy?“ „Nem tudom, *hog*y mennyiért adják“ — „Nem tudom, mennyiért adják.“ „Hallottad, *hog*y ki holt meg? *hog*y mi újság?“ épen oly érthető de sokal elevenebb így: hallottad, ki holt meg? mi újság?“ — Ezenkívül is van több módja kerülni a *hog*y-ok összetorlását: de ha a szerkezet épen úgy kívánja, hogy e kötszó kétszer jön egymás után, a bizony sohasem oly nagy stilisticai szerencsétlenség *).

A *meg*, *el*, *le*, *fel* stb. előragok el nem választása, midőn el kellene őket választani, annyira komoly veszélylyel fenyegeti szökötésünket, hogy keveslem a tréfás: „*piha* ördög“ öt, melylyel Brassai e tárgy fe-

lett elsuhan. Nem kevesebbről van szó, uraim, mint egy syntactica formának teljes kiküszöböléséről az önök divatos: „eldönteni fogjuk, megvizsgálni lehet“ stb. szöfüzése által. Hisz nem én figyelmeztetem először, hogy „elmondani fogjuk“ és „el fogjuk mondani“ határozottan különböző két szólam. Az első a *mond*-ra helyzi a súlyt: elmondani fogjuk“ nem például: „elénekelni.“ A második minden ilyes nyomaték nélkül fejezi ki, a legtermészetesebben, hogy „az elmondás meg fog történni.“ — Hasonló rontás az is, midőn közvetlen a határozó (adverb.) után, szükségtelenül, s a magyar nyelvérzék ellenére, magát az *igét*, nem annak előragját, teszi valaki. „Mondtam, irja le, s szépen leírta,“ — ez a természetes szórend. E helyen divatba jött, vagy kell vagy sem, mindig az ígére sulyosítani a határozót; tehát a főnebbi példában; „mondtam, irja le, és szépen írta le.“ Pedig ez egészen más árnyalat. De úgy látszik, a *szócsintan* már nem elég rontani a nyelvet, „*mond*-csin-tan“ is kell, hogy syntaxisunk tönkre jusson. Egyes szavak csupán levelei, vékony ágai a nyelv törzsökének, azok rombolása könnyebben pótolható: de a szökötési formák azon nemesb ereket, csatornákat képezik, melyeken a fa éltető nedve kereng: *dul*juk *fel*, — és a fa nem lesz többé!

A. J.

(Folytatjuk.)

BELIRODALOM.

CSOKONAI-ALBUM. Szerkeszti és kiadja Kulini Nagy Benő. (Ára 3 ft. a. é.) Pest, Ráth Mór bizománya. Nyomatott Debreczenben, a város nyomdájában, 1861.

Mindennek megvan a maga története: megvan Csokonai emléksobrának is. A legrégebb idő-kig, t. i. a költő szomorú haláláig lehet visszavinni, mely 1805-ben, január 20-ikán esett. Mint sok egyébnek, úgy ezen emléksobornak története is nagyon primitív állapotban kezdődött. Egyszerű fejfa, egy rá szögelt deszkadarab, s e deszkadarabon ősi szokás szerint latin epitaphium. Ennyiből állt, hagyományaink szerint, a Csokonai emlék úgy kezdetben. Ezt is Dombi Mártonnak,

Csokonai igen érdemes barátjának köszönhetjük, kinek ha módja nem volt köbe, érzébe vésetni a haza egyik jelesét szépen magasztaló latin sorait, legalább holt fára írta a „Hic jacet Ovidius, Virgilius, Horatius, in Michaele Vitéz Csokonai“-t, s még sok más antithesises magasztalást, mely már ma csak papíron van megörökítve; mert a deszka régóta eltűnt a szép sorokkal együtt, melyeknek főbecsét az alattok nyugvó adá meg.

A költőnek, ki már életében a nemzet kedvence volt, számos évig csak ily mulékony emléke állott a valóságban. De az emlékek dolgában való részvétlenség még szomorúbb példáját hozhatjuk föl. A költő halála után kevéssel, még 1806-ban, Kazinczy nemcsak buzdító szavakat in-

tézett a nemzethez egy Csokonai-emlék ügyében, hanem, mint a Dessewffy József gróffal folytatott levelezés bizonyítja, szokott buzgósággal fáradozott maga is a gyűjtésben e célra — s fáradozásának nem lón sikere. Az egész eredmény egy éles polemia; — a sirkőnek még hire sem volt, s s már az epitaphium kérdése fölingerlé a debreczeni kört. A tervezett sirirat magyarul e soron végződött volna: „Arcádiában éltem én is,“ — e sor adott okot a polemiára.

És valóban nincs-e e sorban valami ironia? Nem volt tán magyar költő, kire kevésbé illenek ama sor. Ifju korában üldözés, később meddő fáradozás munkái kiadásában, s meghiusult szerelmi viszony, szegénység, élte vége felé félrevonult ridegség, melyek sietteték kora halálát — ez-e az „arcádiái élet?“

De nem Csokonaira, hanem Debreczenre láttak benne iróniát, — mi miatt 1806-ban és 7-ben elhuzódott a polemia, míg se latin, se magyar, se „arcádiái élet“-tel, se a nélkül való felirású kő vagy érc emlék el nem készült, s a terv abban maradt. Szomoruan jellemző ama tettekben szegény korbéli nemzeti közszellemre nézve, melynek epitaphiuma nem sok olyat foglal magában, min az utókor lelkesedhessék, — hogy az egyes szép kivételek sirirata annál feltünőbb legyen!

Egyszerűbb, de legalább végrehajtott emlékterv született meg 1818-ban, Keszthelyen. Azon év februárja 12-ik napján a „keszthelyi Helicon“ ünnepélyén az írói sereg és gr. Festetics György, ki Csokonait személyesen ismerte, egy *élőfát* ültettek a Georgicon kertjében. Ugyanekkor Ferenczy szobrászunk carrarai márványból a költő mellszobrát készítette el, mely József nádor pártfogása alatt Debreczenbe küldetvén, 1823-ban mart. 11-ikén a collegium könyvtárában ünnepélyesen fölállítottatott.

Ezután eltelt ismét vagy tizenhét év, míg a Csokonai-emlék ügye ismét föléledett, még pedig Debreczen városában, a költő szülőföldén. Ama városnak becsületére válik, hogy a halhatatlan fia iránti kegyeletben magának tulajdonítá a kiváltságot, hogy első lehessen. Ilyenekben csak magasztalólag szólhatunk a különben szűkkeblű és ekkor nevetséges helyi patriotismusról. Bár a debreczeni temetőben felállított érc siremlék irata így végződik: „*Hazafiai emelték* 1816,“ s *hazafiai* alatt alkalmasint Debreczen fiait értetnek, holott Csokonai az egész hazáé: nem Debreczennek kell ezt röstellenie, hanem a hazai széles körű közönségnek, mely még mindig kedvelt költője emléke fölállításában nem vett részt. S általán minő csekély volt az ilyesek iránti részvét még 1835—36 körül! Az egész siremlékre csak mintegy kétezer forint gyűlt be — az is váltó pénzben.

Ezen 30 éven át meg-megujult ügyben ott vagyunk mégis, hogy Csokonainak nevéhez, érdeimeihez méltó emléke nincs. Méltó emlék pedig csak országos lehet az egész nemzet költőjének

tiszteletére. Egy negyed század csak egy temetői egyszerű pyramist tudott elővajudni, hogy tisztességesen álljon a sir Debreczen temetőjének többi sirkövei között. — Egy másik negyed század, 25 év, folyt le azóta, — s most újra föllevenítették a Csokonai-emlék eszméje. A hozzáfogásban, mint az ügy története mutatja, nem nagy a dicsőség, mert valóban elégszer föllevenítettett már. Fő az, hogy sikerrel hajtassék végre. Az újabb, 1861-ik kezdet pedig ismét nem sokat ígér, s nem tartjuk egészen méltónak Csokonaihoz.

Legméltóbbnak tartanók az országos fölkarolást, s erre nem legsikeresebb mód, hogy Debreczen vegye kezébe az ügyet. Az országos emlékek Pesten az ország szívében kellene állania, hogy méltó helyét elfoglalhassa. Az emlékszobornak pedig itt méltónak kellene lennie a költőhöz és szeretett nemzetéhez. E célra pedig nem látunk alkalmasb módot, mint az egyenes adakozás útját, — mely legközvetlenebbül bizonyítja a részvétet, s legbiztosabban és gyorsabban vezet célhoz. Nem azért mondjuk ezt, mintha indítványt akar-nánk tenni e részben; mert egészen más kérdés, vajon időszerinti-e fellépni vele s komolyan sürgetni megkezdését és végrehajtását?

Minden módok közt legkevésbé tartjuk célra vezetőnek és méltónak azt, hogy irodalmi művek tétessenek vásári cikkek ké a cél előmozdítására. Egyáltalában nem emeli irodalmunkat, ha a közönséget akármivel arra szoktatjuk, hogy ne a belbecsért, vagy szellemi szükségéihez képest, hanem bármilyen más célból vásároljon könyveket. Különösen pedig nem méltó egy költő emlékéhez, ki oly buzgón s sikerrel fáradozott az irodalom emelésében, hogy épen az irodalmi művek alárendelt fontosságúvá tételével sülyeszszük az irodalmat az ő *nevének* palástja alatt.

Csupán csak egy mentheti az ily vállalatokat: ha vagy a jeles költő szükségessé vált új kiadása által vonatván be a közönség az adakozásba, egyszersmind a költőnek mintegy házi emlékét nyeri mindenki a becses művekben, vagy a mi már nem oly méltó, de mindenesetre menthető gyűjtési mód, ha a legjeles élő írók lehető legszebb műveikből fonnak egy koszorut, melyet egyszersmind a közönség is örömmel fogad.

A „Csokonai Album,“ melynek jövedelme a költő ércszobrának felállítására fog fordíthatni, nem felel meg e kívánalomnak. Mint irodalmi gyűjtemény nem oly becses, hogy irodalmunkban, még a mostani szegény állapotban is, nyereségnek, a költő nevéhez csak némi arányban állónak tekintenők. Ismertebb s ismeretlenebb írók nevét látjuk a számos vers és néhány beszély alatt, — a művek magok egymáshoz arányítva kisebb nagyobb értékkel bírnak; — de legjeles íróink nevét s a jeles műveket hiában keressük a költői részben. A szerkesztő, Kulini Nagy Benő ur, föl-emliti „*azon hidegséget*, melylyel a jelenkor jeles írói viseltettek a nagy költő iránt, midőn a tervezett

éricszobor létesíthetése céljából szerkesztett jelen album részére közremunkálásukat megtagadták.“

Kulini Nagy Benő ur ítélőszéke előtt ily váddal illetetnek jelesebb íróink. Lehet-e szó hidegségről jelesb íróinknál Csokonai és más kitünő költőink iránt? Minél jelesb az író, annál többre becsüli Csokonaiiban, ha egyebet tán nem, a nagy tehetségű költőt, s a nagy tehetséget még legszigorubb bírái, Kölcsey és Kazinczy is, megadták neki. Már pedig a mai néhány jeles író közt alig van, ki több elismeréssel ne volna iránta, mint irodalmunk említett nagy tekintélyei. Ha más utakon nem remélve sikert, egy éricszobor állíthatására „Csokonai Album“-ot szerkesztünk, először jeles íróink közreműködéséről biztosítva kellennünk, s csak azután fujnunk meg a trombitát. Először készen kell lenniök a kéziratoknak, s azután fogunk a nyomtatáshoz. Először munkatársai-

ink legyenek, s csak azután mondjuk el, hogy szerkesztünk és kiadunk. Ezen egyszerű igazságokat szükség elmondanunk már csak azért is, mivel mai nap számos kezdő, kinek alig hallottuk még hírét, mindjárt mint szerkesztő lép fel. Talán mert az *életrealizációt* kezdjük főkélléknek tartani az irodalomban. Ha Nagy Benő ur a jelesb íróktól tagadó választ kapott, a helyett, hogy viszonyait s ez egész ügyben való nézeteiket nem tudván, azon valótlan és igazságtalan váddal lépne fel, mintha íróink részvétlenek volnának Csokonai emléke dolgában — teendője csak egy lett volna: a célhoz megkívántató munkatársak nélkül nem tenni magát szerkesztővé, jó művek nélkül nem ütni össze ugy akárminő Albumot, s fölhagynia mostanra egész tervével.

—m.—

(Folytatjuk.)

K Ü L I R O D A L O M .

A HINDU DRÁMA. („Sakoontalá, or the Lost Ring:“ *Szakuntalá, vagy az elveszett gyűrű*; indiai dráma. Kálidásza szanszkrit eredetéből angol prózában és versben fordítva. *Monier Williams*, a szanszkrit nyelv tanára által. Hertford: 1855.)

Eposz és lyrai költészet otthon van mindennütt, hol az emberi elme kihatolt a barbar állapotból; ezek az emberiség minden művelt népfajának közös tulajdona. Valahol csak a mult vonzó hatást gyakorlott hitregéi világának fényével, vagy a jelen és jövő, még közelebbi benyomása által, felerkenté a költő bensőbb, eszmei életét: mindenhol megszületett az eposz, a dal, mint ösztönszerű hangja a lélek mély és nagy felindulásinak. De a drámai költészet nem ily világpolgár. Egész mostanig a nemzetek ama nagy családjának történetével van egybecsatolva, melyekhez társul mind, a mi nagy és dicső létezik földünk évlapjain, melyek nyelvei minden nemesb gondolatkinsnek hordozói s az eurpai polgárosodás közegei voltak mindenkoron. Egyszóval, a dráma az indo-germán faj kizáratos dicsősége. *)

Nem, mintha e népcsalád minden tagjának követelnők e fényes örökséghez való jogot: van több, magas értelmiség hírében álló nemzet, melynek ez örökben semmi része. Így a régi Rómának s mai Perzsiának nincs bennszülött drámája, nemzeti alakban, mely mélyen verte volna gyökerét a nemzeti jellembe, s annak belső rugalmából nyerné

közvetlenül élet-erélyét. A római vigjátékot olvasva, érzi az ember, hogy ezeknek semmi létszerves egybekötetése nincsen a nemzet „szívevével;“ más földről vannak átültetve, s itt csak tengődnek a nem nekik való ég alatt. Nemzeti dráma csak ugy lehetséges, ha a nemzeti jellemet fejezi ki, ha magába szívja mindazt, a mi nagy és hősies létezik annak multjában, vagy jelenkori fejlődésében. Minden nagy dráma-irodalom egy saját világot képez, mely kisebb mértékben feltükrözi mindazon hatások erősebb áradatit, melyek befolytak a népre ivadékról ivadékra, s ennek benső és külső életét azzá tették, a mi. Ki nem olvashatja Görög-, Spanyol-, vagy Angolország drámaiban az izgalmas, téttdus évek hosszú sorát, melyek évkönyvei, csupán ha nevöket említjük is, azonnal feltámadnak, hogy betöltsék a lelket képpekkel — azon évekét, melyek nyoma még arczkifejezésén is az illető nemzetnek bevésvé maradt, mennyivel mélyebben kellett, hogy benyomva maradjon, a sokkal fogékonyabb lelken és benső jellemén?

Ó Indiának, épen ugy mint régi Görögországnak, saját drámája van, mely idegen befolyástól nem érintve, s egyedül a nemzeti mivelődés által dajkálva, együtt virágozott és hervadt el a nemzet önálló történetével; a növésnek s hanyatlásnak ugyanazon törvényeit mutatván fel ama távol ég alatt s elszigetelt fejlődési körében, melyek a mi sürgőbb nyugati földrészünkön oly szakadatlan munkásságban valának. Lucretius és Catullus idejében, legnagyobb fényét Vikramáditya, Oujein királya udvaránál érte az el; és Kálidásza, kinek *főművét* (chef d'oeuvre) oly későn ismerők meg

*) Sajnáljuk, hogy az angol czikkirónak ezen (németes) dicsekvését faja értelmi felsőbbségével, a jelen esetben meg nem czáfölhatjuk. Szerk.

angol fordításban, egyike volt a „kilencz drágakőnek“ a mi bizonyítja a hindu irodalom ama hires pártfogójának bőkezűségét.

E költeményekben hű arczképét találjuk az akkori hindu szellemnek. Az álmodozó mysticusok e nemzete, melyet nagy Sándor kortársai oly féltelmes tisztelettel bámultak, mely között s az élénk görög nép közt halandó embernek át nem lábolható mélység tátongott, — önmagát tükrözve vissza drámáiban, s a hitregei távolság vásznára oda veté körvonalait mostani és akkori világának. Az ő drámáik, mint a klasszikainak ellentéte, lehet hogy a romantikaihoz sorolhatók; de valósággal, majdnem azt mondhatni rólok, hogy magokban egész külön osztályt képeznek, — elszigetelve mindazon hatalmas befolyásoktól, melyek valami 3000 év óta Európát azzá öntötték, a mi most. Valóban sajátságos talány, szemlélni a hindu szellemet, a mint magános körében mozog; nem „tompá tespedésben“ ugyan, mint China, hanem teli erélylyel, étellel, reménnyel:

„Mint lomha sós mocsár fövenyzárak megett,
Parton hagyatva mely a hosszú éjszakán
Hallgatja, mint terel habos vizréteget
A távozó hullám a holdfény vonzatán,“

csakhogy India, a Himalaya és Indus közé rekesztve, sokkal messzebb és félrebb esett, hogyszem a leghalványabb viszhang is eljuthatott volna oda Görögországból és Európából. Az emberi gondolat és nyelv nagy mesterei hiába éltek Indiára nézve; magános pályakörét futotta az, s fásasztó problémája megoldásán egyedül dolgozott; mindazáltal Indiának irodalma, költészete, bölcselme van, mely a legrégebb korba ér vissza, régiebbe mint a Trójáé s az Iliászé, talán oly régiebe, mint magok Mózes könyvei. Voltak indus költők, mielőtt Homér legelső dalát selypegte; voltak indus gondolkozók és bölcsék, elébb hogyszem Thalesz a vizet minden dolgok elemének (ἀρχή) mondotta; és bár az írók szakadatlan sora ma már henye versfaragókká s pedans nyelvészekké silányult, soha nem szűnt az meg ama legrégebb hajdantól egész mostanig. Épen mint a 345 király, a kiknek szobrai Herodot a thébai templom csarnokában látta, e hosszú sor visszamélyed a mi korunkból „Piromis, Piromis mögött, ember, ember mögött“ mignem az ódonság homályába vész. Mégis, a mi oly visszásan hangzik, a költők és bölcselők ily hosszú sora mellett Indiának nincs története, — oly irodalom mellett, mely csaknem egy alexandriai könyvtárral vetekszik, multjáról teljességgel semmit nem tud. Nyugati tudósoknak fogja köszönni, a mit valaha megtud saját történetéből; egy Lassen, egy Wilson az, ki némi világot vetett e sötétségbe. Minden következő hindu nemzedék átvette az előbbtől az „élet szövetnekét,“ mindenik leélte a maga kis arasznyi korát, fenhagyván dalait és álmodozó bölcselmét; de a hosszú sorozatból egyik sem vetett még futó gon-

dolatot sem arra, hogy megőrizze emlékét azon eseményeknek, melyek közt önmaga élt és halt. Való, hogy a jelen nincsen is semmi bájjal az igazi hindura; neki a világ nem egyéb rut börtönnél, melynek czelláit a lélekvándorlás terhes körútja képezi, melyet a léleknek meg kell futni, mielőtt véghonát visszanyerné. Mit neki, támadnak vagy buknak a dynastiák? Mit neki a föld silány érdekei? Neki a jelen, mint izgatott, lázas álom tűnik fel két ünnepélyes, nyugalmas állapot között: a néma, visszahozhatatlan mult és a néma, kérlelhetetlen jövő között; és ezen kettő az, melyekhez fordul a hindu bölcs, hogy elmerüljön csendes mélyeikbe. A mult meg van népesítve óriási hitregekké, istenek uralkodó családjaival, egyik a másik után, Brahma-napok évköreivel, évkör után, s ama bonyolult évszámlálással, mely hiu kísérleteket tesz áthidalni az örökidő mélységét; mintha valamely véges szám, bármily roppant sok legyen az, betudható töredékét tenné az örökkévalónak, vagy bármily összege az esztendőkné, halmoztasék bár aeon-ra aeon, osztószámot adhatna az isten létezéshez.

E reménytelen kapaszkodásban a végnélküli távolság felé, a futó jelen elenyészik, s el van veszve. Mind az, a mi India történetéből ránk maradt, India daczára mentetett meg. Ama régi bölcsék ajakáról ellebbent némely szók egészen más üzenettel megrakva jutottak hozzánk, mint a mit a szóló reájok bizott vala; s e követeket megkérdezve, nyerte a hasonlító nyelvészet legfényesb diadalait. Ó India szanszkrit nyelve a nagy eszköz, mely által fölfedezéseit teszi; s mily különös forradalom a tudományban, hogy ez álmodozó brahmánok nyelvének köszönjük, hogy legmélyebben hatolhatunk oly öntudatos nemzetek nyelvének alkatába és történetébe, minő a görög és római.

Valamint vallása, költészete, bölcselme, nyelvtana Indiának, ugy drámája is egyedül az övé. Ugyanazon befolyások fejlesztik ki, ugyanazon mély elmerengés a multba, eszményi képek világába, melyre a lélek, mint zárdájában a carthausi, addig bámult, míg ugy tetszett neki, hogy mindez valóság, s minden egyéb csak álom.

A hindu szinpad hősi szindarabjai, messze a hindu élettől, saját szende, álmatag légkörükben élnek; a szellő onnan bizonyos hivalgó bágyadt-sággal terhelten csap felénk, tanuskodva az elpuhult népről, mely azokban lakik. Aischylus drámái sem a valódi életből vannak ugyan, — titani lakosok világába helyezvék azok, s nem tartoznak a halandók földéhez; de ezen őskori óriásoknak mégis van szivök, lelkök. épen ugy, mint nekünk; még Prometheusban is, a magános tenger és Kaukáz daczára, érezzük, hogy odalenn, a láthatár alatt, sürgő-forgó munkás emberek világa kezdődik; hogy ott van a költő saját Athénaeje, Marathonja, csak messzebb láthatnánk a horizontnál. De a hindu drámának nincs ily mély gyökere

hogy az élethez kapcsolja; az erőben oly való-
lan, oly étheries, mint egy „Nyáréji Álom.“

Mégis, a képzelet eme világában is, az élet és valóság egy különös eleme mutatkozik; annál felülőbb az általános színezet s ferde világítás miatt, mely a többin előmlik. Értjük a nyelvet, melyen írják; s ezzel sajátyszerű és váratlan érdekű kérdés támad. Nem úgy mint a régi hindu gondolkodás egyéb maradványai, e szindarabok nem tisztán a szent szanszkrit nyelven irattak; hozzák a férj az alacsonyabb és közönségesebb szókalmak vegyülete is. A hősök ugyan folyvást a félistenek nyelvét beszélik, ama nyelvet, mely a költő idejében kétségkívül megszűnt vala már a társas élet eszköze lenni; de a női szereplők és szolgálk rendszeren alacsonyabb szójárást használnak. E *patois*, melynek neve prákrit, ugy származott a szanszkrittől, mint a latintól az olasz vagy spanyol; s a beszélők alacsonyabb vagy magasb rangjához képest van a szent nyelv többé kevésbé lealázva ajkaikon. Ha ez abajdocz nyelv, mely minden hindu szindarabban oly sajátoságos tüneményt képez, csak valamely pedans költő hiu ötlete volna, vagy a bohóckodás szilaj csapongása, mint a „Bour-

geois Gentilhomme“ végjeleneteiben, nem igen hozná kisértetbe az európai tudóst: de más, sokkal mélyebb érdek van ahhoz csatolva. E tájszólások valósággal divatoztak a költő idejében és szájról szájra forogtak az utcán és bazárban, mielőtt a legelső római sas kiszállott volna imez Albion partjaira, honnan évszázadok multával India legutolsó és legjótékonyabb hódítói kerültek. E tájszólásokban az anyagneműek dus bányája tárul a nyelvésznek; mert ezek képezik az összekötő láncszemet az ó szanszkrit és sok mai dialectus közt Indiában; és e most élő nyelvjárások temérdek szó idomát, mely századok viszontagságai folytán meg lón vesztegetve, alakjából kiforgatva, a tudós egyedül e szindarabok prákrit nyelvéből magyarázhatja meg s ütheti rá eredeti bélyegét. E prákrit egyszersmind az ókori történet buvárlójának is igen érdekes; mert prákrit mondákat fedeztek föl Baktria görög királyainak két nyelvű pénzein; az indiai „Jainá-k“ és ceyloni buddhisták szent nyelve is a prákrit, és szoros kapcsolatban áll e vallások történetével s azon irodalommal, melyben eszméiket megtestesíték.

(Folytatjuk.)

T Á R C Z A.

A G Á L Y A R A B.

E láncz, a mely kettőnk bélyegzett karját
Szoritja, érzem, nem soká csörg rajtam,
Ugy forr fejem, nézd kicserepzett ajkam,
Fülem túlzugja a hullám moráját,
Nyeldeklöm . . . ah! a korszát add idebb . . .
Hogy enyhít e viz. Egyszer életemben
Esett ily jól, hogy üldözőimet
Futottam a kőszálás rengetegben
Tébolygva, hol fenevad kölykezett,
Szomjtól lihegve, s lábam érre lelt.
. . . Mihaszna szöktem a vadonba el?
A véredek megorronták tanyám.
Midőn vasat akartak tenni rám
Kettőt ütöttem úgy halántokon
Hogy felfordult. Hajh! akkor még karom
Lánczot tudott ketté szakítani,
Nem volt ily csúful elcsigázva, ni!
Hittem, bitófa vár reám. Csalódtam.
Csak egy halált szenvedtem volna ottan,
Mig itt százszor halok naponta meg.
Hajam lenyirták. Szégyenbélyeget
Sütöttek rám, s e poklok kinpadára
Hurczoltak . . . eh! de mit beszélem ezt
Neked, ki vélem egy lánczon gebedsz?
. . . Oh szerelem! pokol játéka te!
Teérted szívem mit nem szenved!

Érted ölém meg ennen magzatom,
Érted e lánczok terhét hordozom.
. . . Delére hajlott férfiúkorom,
Midőn fiam a házhog nőt hozott,
Hogy e nővel szemem találkozott,
E percztől fogva éltem átkozott.
E pillanattul arczom elsötétült,
Vonásimon hideg egykedvűség ült,
Egykedvűség, minő éjféli ház
Csendesmogorva falain tanyáz,
De mélyiben, ott a lebuja, vad
Szilaj csoport rekedten kurjogat,
Iszik, tivornyáz, istent káromol.
Igy tölt szívem meg ádáz indulattal
S midőn sehogyse birtam már magammal,
Midőn a szenvedély leányta nyergét
S mint megvadult ló, ágaskodva tombolt,
Fiamtól ellopám neje szerelmét.
Csoda-e, hogy hamar hajolt a hölgy?
Fiam fonnyadt, gyámoltalan alak volt,
Én szálas, délceleg, izmos mint a tölgy.
Egykor, midőn a tiltott szerelem
Üdvében úsztunk, rajtunk üt fiam,
S mint megveszett tigris rohan nekem,
De egy ökölcsapás halálosan
Terité földre. Aztán elfutottam.

Gyilkost üvöltött a szélvész fülembé,
Gyilkost zúgott az erdők rengetegje,
S a törvénszék a kinpadon, holottan
A vaskutya húsomba harapott.
És nem sokára tán, ha meghalok,

S tengerfenékre löknek, e nevet
Morogja a forgó hullám felettem,
S ha tán alatt egy volkánhegyre estem,
Tüzetokádva, fölrúg és kivet,
És szerteszéjjel szórja testemet.

BAJZA JENŐ.

A BOGÁR ÉS A BÁRSONY.

Beszély.

III.

(Folytatás.)

Soha se volt még életében oly szépre, tisztára vakarva se a Bogár se a Bársony, mint ama, Zaják szomszédra nézve végzet-szerű napon, melyen Csibrán kisbíró for-spontra rendelte ki, mondván, hogy aztán jól vigyázzon, mert a cs. törvényhatóság hóhérát viendi a legközelebbi állomásig.

Zaják szomszéd alig bírta megállni, hogy el ne kurítsa magát örömeiben. . .

Még alig pitymallott, már a kenderhám tetejében volt a Bogár s Bársonynak, a kocsinak ritka kitüntetését pedig a házi kuvasz akként árulta el, hogy sorba megnézegette a tengelyek végeit, a melyektől feltartott kenőcs maradék Zaják szomszéd fejelés csizmáin tündökölt, mint a fris har-mat a mezőn . . .

Zaják szomszéd valóban oly ünnepies színben mutatta magát, mint a fris mező . . . még nyakravaló is volt a nyakán, s hogy jókedve van, tanuskodott az, hogy ugy sut-tomban fütyörészgetett is . . .

Máskor kín volt kívárni őt, máskor még egyszer bekelle hozzá kiáltani a kisbírónak; most ugy szólva még alig volt lélek a falu-házánál, már Zaják szomszéd, nehogy vala-ki megelőzze, beállított.

A leggondosabb figyelemmel rendezget-te meg az üléseket s kiméletes előzékeny-séggel teríté be kopottas szürelével . . .

Már a nap jófenn volt, midőn megjött a várva várt nagy vendég.

Egy hórihorgas, fulig beretvált képű, talán még a jámbor szomszéd lovainál is ijesztőbb soványságu, nagy orru, ablakos szemű, hosszú úri ember volt az . . . rémftő hosszú, magas fehér kalappal, fehér nadrág-ban, a megtestesült jámborság kifejezésével arczulatán . . .

Volt pedig ez az ur Brummer, vagy pe-dig 1848-ban védpaizsul felvett nevén, Rin-gatósy cs. pénzügyi főadófelügyelő ur ő nagysága.

Csibrán szomszéd igazolásaul meg kell mondani, akkor midőn csak Zaják szomszéd gyengéjével akart tréfálkozni, minden nemű gondolata távol volt attól, hogy élczet csi-náljon . . .

Zaják szomszéd sovár szemekkel néze-getett minden legkisebb holmira, melyet az amtsdiener, kit Zaják szomszéd bizonynyal lukedlinak nézett, — a kocsira rakosgatott.

Képzelete szerint a börtáskának csiga-kerekekkel, huzó vonó szerszámokkal s kö-tél csomagokkal kellett telve lennie . . . s nagy jóízüet nyelt, midőn egy piczinke kis kötél-véget vélt kikandítani a börtáska egyik ol-dalán . . .

Oda se' nézett ezután többet, győzelméről teljesen megbizonyosodott, rácsattantotta a kupakot makra pipájára, hátra üté kalapját s fellelkesülve oda vágott a lovak közé . . .

— Gyi Bogár . . . Gyi Bársony . . .

És Bogár és Bársony, mint a mesebeli tüzőkádó sárkányok eszeveszett paródiája, belerettentve a kenderhamba, se eget se földet nem véve tekintetbe, kiiramodtak a faluház udvaráról . . .

Csibrán szomszéd, a kisbíró, sokért nem adta a mulatságot, a melyet látott, hogy Ringatósy adófelügyelő ur még helyénvaló-nak találta e fergegeteg esufoló elindulás-on meg is ijedni.

Zaják szomszéd minden áron ki akart tenni magáért, s kezében az ostornyél, mint az óra ingája, minden rendes perczében megtette mértékes ütenyét a lovak közé . . .

Ringatósy cs. adófelügyelő ur pedig

öszvefonván karjait a megijedés kipihenése után, boldog mosolyt engedett tévedezni ajkain, s míg meggyőződése szerint büszke gyönyörrel akará elhitetni magával, hogy őt mily sebesen röpitik talán épen a falu legjobb lovai, egy új adónem tervezetéről gondolkozott.

Ez édes álmódzásokból a legkeserűbb csalódás ébreszté föl. Ugyanis a Bogár és Bársony nemes heve egy negyed órai lelkesülés után teljesen megbicsaklott, a legkét-ségbeejtőbb, legunalmasabb lassúság fogá el őket egyszerre, mintha lábaikat megbabonázta volna valaki . . .

Zaják uram ugyan eszközt fordítva igyekezett őket teljes eltökéltséggel visszababonázni, s egy párszor meglátogatva véletlenül a félelmesen tisztelt pasazsér magos fehér kalapját is, sohajtva meg kelle magát adnia azon keserű sorsnak, mely végzetszerűségében kinzó átokul nehezült kebelére.

Csihi puhi Bogár, Csihi puhi Bársony! . . mindez nem használt semmit . . .

Ringatósy ur sziszegett fojtott türelmetlenségében s boszusan mormogá magában. Hát hogy ne kellene még jobban megadóztatni ily elvetemült népet, mely se az iparkodásra se a lótenyésztésre nem fordít semmi gondot.

Mikor már nem állhatta tovább jó lélekkel, mikor már feszengései, sohajtozásai nem használtak semmit, türelmetlen boszúsággal kiáltott reá szegény Zaják szomszédra, kit e kiáltás egyszerre majd a kétségbeesés szélére taszított . . .

— Jerünk atyafi . . . Jerünk! . . .

Zaják uram izzadt, mintha a kriminál törvényszék előtt állana, vagy pedig hagyaték százalékért exequálnák . . . s megint oda puhintott, még az „Uram segits“et is elmondta . . . utoljára már nemcsak karja is elfáradt, hanem valósággal belebetegedett. A halál verejték is verte már . . . de az mind nem használt semmit: Bogár és Bársony nem újítottak, mint egy rossz fúvó összeesett oldaluk szegényeknek, s a mint csontváz alakzatukra nézett az ember, szinte félve várta, mikor fognak összeomlani.

Zaják szomszéd szemére huzta kalapját, hogy a világ ne lássa szegényét . . .

Csak néha pislantott fel a kalap alól,

azt lesni, azt nézni, ha vajon messze van-e még a torony.

Bogár és Bársony pedig ziháltak erősen, mint egy szelelő rosta, s a jámborok tikkadtt, erőtlen tagjairól csorgott a víz a nagy homokra . . .

Ringatósy cs. adófelügyelő ur, mint egy dalt komponáló zongora mester, mormogott magában, mely mormogás bátran beillhetett volna egy operában duzzogó áriának . . .

Tudta jól, érezte jól szegény Zaják szomszéd, tudta jól, hogy ez mind egy-egy szemrehányás, mely őt illeti, s egy-egy bicska szurás volt mindenik az ő szívének . . .

Ringatósy cs. adófelügyelő ur pedig már minden fortélyát elővette, dicsérgette is már a lovakat, a jó abrakot is emlegette, lelkesült Zaják szomszéd kocsiskodási ügyességén; — csütörtököt adott minden lövése, nem használt misem, — Bogárt és Bársonyt csak a gyöngye pára s a megtört erő gépies ösztöne mozgatta.

Zaják szomszéd ezek után, mikor már maga is megsokallta a keserűséget, nagyot sohajtott, és reszkető hangon szólott hátra, szavait egy bizonyos félő nemével fátyolozván az izgatottságnak.

Nagyon ostoba és épen nem oda illő volt a mit mondott és kis hija volt, hogy Ringatósy cs. adófelügyelő ur el nem vette magát . . .

Azt mondá tudnillik hogy :

— Hej pedig nagyon jó lovak ám ezek, nagyságos uram!

Ringatósy cs. adófelügyelő ur erre nem tudott válaszolni fennhangon, csak ugy magában felelt, melyet ha Zaják szomszéd képes lett volna értelmezni, nem köszönt volna meg . . .

Itt bekövetkezett ismét egy óranegyedes kinzó pauza.

Ismét Zaják szomszéd töré meg a csendet, és pedig azért, mert lelkében meg volt fogamzva az a gondolat, hogy török-szakad, de most sorsának el kell válnia, kezében van az alkalom, mely őt az emberek legboldogabbikává teszi, csak meg kell ragadnia.

Hej uram! nagy az én bajom . . .

Ringatósy ur kedélyesen kíváncsi képet mutatott . . .

— Azt látom! . . . felelt némi kis cse pösséggel . . .

— Dehogy látja az ur . . . dehogy látja, folytatá elkeseredve Zaják szomszéd, . . . azt tetszik gondolni ugy-e, hogy ezek rossz lovak?

— No, igen olyan formát! . . .

— Hej uram! . . . uram! . . . soványak ezek, az igaz, . . . de tessék elhinni . . . vér . . . tüz van bennök . . . alig érintem az ostorral . . . mindjárt érzik . . . de uram nincs erejük . . . el van véve . . . meg vannak rontva . . . Ez az én bajom! az én nagy bajom . . .

— Majd kapnak jó abrakot! szólott vigasztalásul Ringatósy cs. adófelügyelő ur, — mennél jobban sietünk, annál több abrakot kapnak.

Zaják szomszéd szomorúan csóválta fejét . . .

— De hisz uram . . . nem használ az semmit . . . nógatnám én . . .

— Kend is jó borraivalót kap . . . de csak . . .

Zaják szomszéd hirtelen közbe vágott . . .

— Hej, uram! . . . nem kellene nekem borraivaló . . . többet tehetne az ur én velem, mint bármely nagy borraivaló, az ur segíthetne én rajtam igazán . . . Ha már ennyiben vagyunk, hát már csak megmondom . . .

Ringatósy ur figyelve nyujtá előre fejét azon kedves észrevétel hallatára, hogy nemes keblü fuvarosa a borraivalót nem igényli . . .

— Hát uram . . . kezdett a beszédben Zaják szomszéd, azt sem tudnám én voltaképen, hol kezdjem, ha már el nem kezdtem volna, talán meg sem is mertem volna az urnak mondani, ha maga elé nem hozza a borraivalót . . . de már csak kimondom: hát, uram, csak az ur . . . ezen a világon a ki segíthet rajtam . . .

Itt hátranézett Zaják szomszéd, megelemlinté a kalapot s olyan áhítatos szemtelő olvasztott Ringatósy cs. adó felügyelő urra, a milyennel az még egyetlen egy összeírásnál sem találkozott.

Lehet, hogy Bogárt és Bársonyt is ilyen áhítat lepte meg — mert felhasználva a kínálózó ostorszünet alkalmatosságát, rögtön megállottak.

Ringatósy cs. adófelügyelő ur, boszankodott bár, de mosolyogni méltóztatott . . .

Mindenkinek jól esik, ha egyedülnek nevezik a világon . . .

De azért nem hagyta magát nemes önérzete által a tulságos engedékenységre ragadtatni . . . és nem hagyta szó nélkül a rögtönzött állomást.

— Azért mehetünk ám . . . hallgatom én, csak beszéljen kend, szegény ember . . .

Zaják szomszéd most már igazán neki bátorult azon kedves nyájasságra, hogy őt szegény embernek nevezték . . .

— Hát uram . . . nézze ez a két ló . . . nem hinné senki, de ugy van, valóságos jó fajtából való ló, a Czira Péter uram Bogár csödörének ha hallotta hírét valaha, a melyik azután a falu csödöre lett, a volt az apjok . . .

— Jó . . . jó! . . . csak . . . csak . . . hadd halljam . . .

— Hát, uram, ezekről ugy-e nem hinné senki, hogy egyik egyik csak hat esztendő . . . ugy-e nem hinné az ember?

— Nem . . . nem hinné az ember . . . hanem . . . csak hadd halljam tovább; tovább, ne bámulja el kend rám magát minden szónál . . . mert megint csupa tanubizonyságul megállnak a lovak.

— Hát . . . uram higyjé el a mit mondok, se a Bogár se a Bársony nem voltak beteges soha e világ életökben, se keh, se egerre nem volt egyiknek se soha . . . és uram, nézze mégis ezt a rémitő irtóztató dolgot . . . szinte lehámlik képemről a bőr szégyenletében.

— Vigyázzon, meg ne álljanak.

— Gyí te! . . . Gyí te! . . . Jó uram! . . . a föld alá is, bűnék már . . . a mennyi piszkot ki kellett állanom e miatt a jámbor párák miatt . . . Én is látom . . . de más még jobban látja s azt mondják, hogy nem az agárnál, hanem még a csontnál is soványabbak, hogy zörög a csontjok a mint mennek. No ugy-e, uram, e már csak nagy baj . . .

— Adjon nekik több abrakot . . .

— Mikor van, kapnak azt is . . . de hiába az uram . . . Az ur tehetné azt meg nekem, az ur segíthetne rajtam . . .

— Én? . . . hogyan . . .

— Nagyon kicsibe kerül az urnak és engem szerencsésé tesz, az ur megteheti azt, hogy a Bogár és Bársony olyan kövérek, lesznek, hogy beillenek akár egy püspök lovainak.

Ringatósy cs. adófelügyelő ur elvigyortirítá magát... olyan mulatságosnak tetszett neki az a dolog, hogy öt oly nagy férfinak tartják, hogy a lovakat képes megbüvölni.

— De hát... miképen?... mi... az?

— Nem kerül sok fáradságába, uram: hiszen tudja már az ur... hogy ne tudná... ha vitte már más ilyen szegény ember is...

— Nem tudom én...

Zaják szomszéd szemérmes hunyászkodással egyet pislantott, s míg mutató ujjára mutatott másik kezével, habozva mondá ki a végzetteljes kérelmet...

— Hát... uram!... adjon nekem... csak ekkora... ekkorka kis kötélkét, mint ez az ujjam ni...

Ringatósy cs. adó felügyelő ur vállalt vont, — nem tudta megállni, hogy ne mosolyogjon... s nevetve kérde:

— Micsoda kötélkét?

Zaják szomszéd ezt jó jelnek vette, gyorsan tovább üzé a dolgot...

— Hát uram... folytatá habozva Zaják szomszéd... abból a kötélkéből, a mik ott vannak abban a tarisznyában, abból a! tudja már az ur... hogy miféle kötelet mondok én...

Zaják uram jól meghangsulyozta a végét, — de csak azért, mert még is átallta ott szemében egészen világosan kimondani mesterségét annak az urnak...

Ringatósy cs. adófelügyelő ur nagyon különös ábrázatot csinált, hanem azért még is nevetett... most már teljesen meg volt győződve, hogy egy olyan emberrel van dolga, a kinek a fejéből egy karimafütyünyi hiányzik...

Belenyult a mellény zsebbe, kivette a kulcsot és a peniczilust a zsebéből, felnyitá a tarisznyát s a lajstromokat összekötő vastag spagátból lenyesett, dicséretére legyen mondva bőkezűségének, egy egész rőföt, tudván tapasztalásból, hogy csak egy kicsit nagyobb szoritás, és megint helyén van az egész kalkulus.

Szörnyen tetszett neki ennek a bolond embernek magánál bolondabb dolga, — milyen mulatságot lehet vele csinálni...

— Jó lesz ez ni?... kérde tőle...

Zaják szomszéd nem nyult, hanem kapott a spagát után, ... s még a kezét is meg

akarta csokolni Ringatósy cs. adófelügyelő urnak.

Legjobban tetszett pedig ennek az a mulatság, hogy Zaják szomszéd úgy dugta kezét a borraivaló elöl, mintha tüzes taplót nyújtottak volna felé... és valósággal úgy szökött meg előle... a mi ugyan azután fölösleges volt, mert Ringatósy cs. adófelügyelő ur utóbb már csak tréfálkozott az adománynyal.

Otthon aztán már nem volt boldogabb ember az egész faluban, mint Zaják szomszéd... Ki se' hagyta jó formán fúni a lovakat, már egy kis szecska közé eléjük vetette a zsinag egy negyed részét apróra vágva...

S maga rágyujtva leült a küszöbre, bámulni, hogy mint fognak majd hízni szemlátomást a Bogár és Bársony...

És bámulta őket mindennap két álló hétfig, de a Bogár és Bársony nem akartak hízni...

Csibrán szomszéd pedig túlnan a kerítésen nevette a szomszédot, úgy hogy szinte megköhögösödött bele...

A zsinag aztán végre elfogyott és Zaják szomszéd szomorúbb, búsabb lett mint az előtt, a Bogár és Bársony pedig talán még soványabbak, hogy ha lehettek soványabbak...

Panni azonban egy estve nagy vigasztalására mondá Zaják szomszédnak, hogy talán elhibázta a dolgot... talán olyan kötelet kapott, a melyik még nem volt használva...

Zaják szomszéd ujjá volt születve épen úgy, mint mikor nagy részegség után két napi álmából szokott felocsúdni.

— Ahán! kiáltott egy olyan nagy örvendetes üdvkiáltást, hogy még a Bogár és Bársony is megmozdultak a jászolnál...

No hisz ezután szabadult el ám még az ördög Zaják szomszédban, ezután gyült ám még meg magával a baja. Mint tavasszal a gyermekek hogy kiülnek a falu szélére az első gólyát kilesni, úgy leste egyik napról a másik napra Zaják szomszéd a képzelt műutazásból visszatérő Ringatósy cs. adófelügyelőt.

Soha napot nem látott felkelni oly örvendetesen, mint előtünni a magos fehér köcsög kalapot...

Nem is előzte meg senki, ő volt az első a ki odafurakodott a kocsijához.

— Jaj uram, nagy a hiba . . .

Azután megint mondá . . .

— Jaj uram, nagy hiba esett a kötél dolgában . . . nagy hiba . . .

Zaják szomszéd mindezeket oly különös, komoly érzékenységgel mondta, hogy Ringatósy cs. adófelügyelő ur ismét csak nem állhatta meg, hogy el ne nevesse magát . . .

A szomszéd, látván, hogy nem ébreszt kíváncsiságot s nem kérdezzetik, ő rugtatott neki egész szenvedélylyel . . .

— Uram . . . nem olyan kötelet adott nekem, a milyen kellett volna, . . . olyan kellett volna nekem, a milyen már keresztül ment a keze ügyén.

— Ringatósy cs. adófelügyelő mosolygott . . . s azt mondta :

— Hisz volt az a kezemben.

Zaják szomszéd türelmetlenül sürgeté tovább a dolgot.

— De olyan kellett volna nekem, a melyik már használva . . .

Ringatósy cs. adófelügyelő ur . . . e második szószaporitást már unalmasnak találta . . . s hátat akart fordítani . . .

— Adjon nekem most olyat az ur, a melyik már használva volt. . .

Ringatósy cs. adófelügyelő ur boszusan odaszólt félvállról . . .

— Hiszen láthatta kend, hogy nem akkor eresztették, hogy az irás csomóról vettem le . . .

— Ugy ám . . . de csak nem akar érteni. Hát hogy mondjam már ki, no? . . .

— Hát ki a manó is érti a kend bolondját avval a kötéllel . . . Nem érek rá, menjen dolgára . . . Vagy mondja ki egy szóval, mi baja . . .

— No hát kimondom, ha akarja az ur . . . Hát nekem, tudja, olyan kötelet adjon, a mivel már embert akasztott . . .

Volt szeme szája Ringatósy cs. adófelügyelőnek elég nagy, de erre azután meg olyan nagy lett, hogy egész csudává változott . . .

— Ki . . . ki . . . akasztott? . . .

Zaják szomszéd egyet ümmentett s vállat vont; valami nagyon ostoba dolognak tartotta Ringatósy csudálkozását, míg a

maga szavait nagyon okosaknak és nagyon természeteseknek . . . azért, ha már benne volt, nagy bátran oda mondta :

— Kicsoda . . . hát már ki szokott volna más akasztani, mint az ur ni!

— Én? . . . kiáltott elborzadva Ringatósy cs. adófelügyelő ur . . .

És szétnézett, hogy ugyan mit találhat olyat, a mit ahhoz az emberhez csapjon . . .

Zaják szomszéd az igazság területén érzette magát, s nem értette Ringatósy cs. adófelügyelő urnak azon kimagyarázhatlan magaviseletét, miszerint mesterségeért felboszankodik . . . sőt meg kell vallani, Zaják szomszédot boszantotta, — követelési jogot alapított magának, hiszen ő borraivaló képében fogadta el a kötelet.

— De nem addig van az uram! . . . soha se haragudjunk, avval nem ütjük el, . . . a mi jár, . . . a jár, — nekem jár a fuvaromért . . . hát csak ide avval a . . . a . . . a valóságos kötéllel . . .

Ringatósy cs. adófelügyelőt oly epeömlés lepte meg, hogy az eget is zöldnek látta, a földet pedig oly kényelmetlennek érzé talpa alatt, mint egy irtóztató bő kalucsnit . . .

— Hát kinek nézsz te engem, semmirevaló! riadt rá haragosan . . .

De már erre Zaják szomszéd nem tudta mit mondjon . . .

— No bizon . . . kinek . . . Hát hóhérnak, kinek nézném másnak, felelt a legnagyobb jóhiszeműséggel Zaják szomszéd.

Mintha vipera csipte volna szívéen, ugy oda kapott Ringatósy cs. adófelügyelő ur azon oldalhoz, a hol a szív szokott lenni. . .

— No még ilyen lázítást, ilyen attentátot nem látott, nem hallott, nem tapasztalt soha . . .

— Csendörökért! . . . Csendörökért! . . . kiáltott dühösen. Hm! . . . ez az ember bolondnak teszi magát, hogy alattomosága örve alatt gonoszságokat cselekedjék a törvény és felsőbbség ellen . . . Ez a legveszélyeseb emberek egyike, a milyen csak lehet . . .

Nagyon természetes! . . . Miután őt személyesen ugy megsértette . . .

Szegény Zaják szomszéd pár óra mulva megtudta, hogy mikor nehezebb a szűr, mint bunda . . .

Akkor nehezebb az, midőn az ember két lovas csendőr között gyalogol egyik faluról

a másakra, s a hátán viszi nem csak magát | azt a rossz ütött kopott szűrt, hanem azt a szörnyű nagy félelmet is, mely nem tudja magának megmagyarázni, hogy hát mit is csinált voltaképen, mi bünt követett el, — s ugyan mi fog történni véle . . .

Ezen már Csibrán szomszéd se neve-

tett . . . talán most először életében, meg-sajnálta a szomszédot.

S ezen egész sajnálatát így fejezte ki:

— Szegény kis Panni! no, nem tesz semmit! . . . majd megvigasztallak én! majd segítetek én mindnyájatokon . . .

(Folytatjuk.)

ABONYI LAJOS.

NEMZETI SZINHÁZ.

Szerdán, július 10-ikén új színművet láttunk. Címe: „Nőm alszik.“ Eredeti vígjáték 1 felvételben, írta *Ozorai Árpád*. Máskor nem igen szoktuk megemlíteni, hogy szerzőt hívták; most nem mulasztjuk el e divatos megjegyzést, mely bókkepen finalé-ját képezi csaknem mindig a szín-bírálatoknak. Ezuttal megemlíjük; mert a színmű nem tetszett, (s a szerzőt még is látni akarták; ez azonban nem indít meg — csak a színműről néhány sort) közönnnyel, néha visszatetszéssel fogadták, sőt nem egyszer történt, hogy ott kacagtak, a hol bizony a szerző nem kívánta. De se baj, a kurta nem bukik nagyot — s a színmű ívszámra — vagy negyedóra számra elég kurta, habár némely jelenet és párbeszéd hosszúnak tetszett — csak tetszett; mert az unalom mintha nem elé, hanem visszafelé vinné az óramutatót. Miért ír-nánk hosszú bírálatot e műről? Majd még azt mondhatnánk, hogy kár örvendő kritikuskok, ágyu-val verebet lövő vitézek, vagy éppen unalmasabbak akartunk lenni magánál e színműnél. Nem írunk hát róla tüzetes bírálatot, csak egy tanulságot vonunk el belőle.

Néha megtörténik, hogy a közönség nincs egy értelemben a legépebb érzékű, s a benyomásokról legjobban számot adó kritikussal; de legtöbbszörre egyetértenek a fődologban. *Ozorai* műve pl. éppen azok közé tartozik, melyekben a közönség egy drámai igazságnak fényes elégtételt szolgáltatott. Mi mindig azt vitattuk, hogy a drámában főkellék a jellemek hű rajza és az érzelmek eleve-nen találó festése. S mik valának fő okai, hogy a színmű nem tetszett? mikben botránkozott meg legjobban közönségünk? — Éppen ama belső valóságok elleni vétségekben. Csak éppen az érzelmek-ről szólva, az új színműben háromféle belső viszony fordul elő: testvéri szerelmi, és gyermeki viszony. — Mindhárom a képzeletet meg nem ragadó, gyenge, sőt fonák, s e fonák rajz tette sokhelyen

csaknem kiállhatatlanná e kis színművet. A leány, midőn édes bátyjával beszélget, egyfelől émel-ygösen gyöngéd. Még ha a két testvér sok évi tá-vollét után találkoznék is, kevesebb udvariassá-ggal s egyszerűbb bizalmassággal beszélne. A kö-zönség nagyon restellte a dolgot, mikor a fiutest-vér csókot kér hugától jutalomképen. Másfelől a leány sokkal bizalmasabb, mint bátyjához kellene viseltetnie. Szerelmét egy ifju iránt igen leplezet-lenül tárja fel előtte. Ezen innen maradás és tul-hajtás egyaránt mutatja, hogy egymással bizalma-san élő két testvért nem bir hiven képzelni maga előtt a szerző. Hasonlót látunk az anya és leány közötti viszonyban. Se az anya se a leány, még el-vétve is alig találja el a hangot, mely a szülő és gyermek közötti viszonyt jellemzi. Mit mondjunk a szerelem rajzáról! A leány egyrészt ábrándos magán szónoklatban, mely merő drámaiatlansága miatt igen unalmas s leírva is alaktalan, nem szív-ből jövő szóhalmoz volna, nagyon kitesz magáért, sőt zokogva sir is, holott szavai nem festik a meg-indulást, — másfelől oly könnyen mutatja ki sze-relmét és férjhezmeneteli vágyát, hogy semmi női-ség, s kivált fiatal leányi nőiség, nem marad rajta. Bátyjának oly ügyetlenül árulja el szerelmét, mint az életben csak azok szokták, kiknek nincs teljes esze. Minden érzelemnek van valami specifcus nyi-latkozási modora — s ezt nem találja el *Ozorai*.

Ha a francia kis vígjátékot akarjuk utánoz-ni, nem elég csak a mese minél csekélyebb voltát tartani szem előtt. Több természetszerűség kell a belsőbb viszonyok festésében, találóbb vonások az emberekre nézve, s végül az a „verve,“ mely nélkül halva születik a mű. Oly kelletlen és izetlen dolgok, minők e vígjátékban előfordulnak, azt sejtetik, hogy szerző nem írói, azt pedig kétségtelenül bizonyítják, hogy nem drámairói tehetség.

V E G Y E S.

— Az Akadémia hétfői (jul. 15.) ülésében, mely a matematikai és természettani osztályoké vala, először is a m. k. Helytartótanácsnak egy intézménye olvastatik föl, mely szerint az Akadémia titoknoka a pesti kir. egyetemnél rendes tanárrá neveztetvén, egyszersemind elfogadtatik lemondása az akad. titkárságról. Az ülés sajnálkozását fejezte ki Akadémiánk derék titkárának elvesztésén, — s megéljenezte a tudós férfit, ki a nagy gyűlésig hivatalát még folytatni ajánlkozott. Azonban a lemondásnak ily módon történt elfogadását az Akadémia ön belügyeibe avatkozásnak tekintvén, ez ellen egész tisztelettel óvást fog tenni. Következett *Dorner József* lt. felolvasása az *éldői növényekről*, mely e tárgyról készülő nagy munkájának bevezetését teszi, és *Győry Sándor* r. tagé „a műnyelvőről és műszavak alkotásáról“ azon nyelvtudósok beavatkozása ellen irányozva, kik nem levén szakférfiak, mégis befolyást igénylenek a különféle szaktudományok műszavai alkotására. Olvastatott továbbá azon természettani küldöttség jelentése, mely egy honi találmány megvizsgálására volt kinevezve, t. i. hogyan lehet a szőlő nedvét, évekig, megforratlan állapotban eltartani. A küldöttség a találmányt figyelemre méltónak, a tavalyi szőlőnedvet oly ízesnek találta, csaknem mintha friss szőlőlől facsarták volna. A feltaláló neve *Wage*. Utoljára a m. k. Helytartótanácsnak egy másik irata lőn felolvasva, melyben véleményt kíván az Akadémiától a magyar nyelvnek a selmeczi bányász-akadémiába tanynyelvül leendő bevétele iránt. Bizottság neveztetett ki. Ezzel, némely folyó tárgyak, titkári jelentések után, az ülés eloszlott.

— A Kisfaludy-Társaság t. pártolónak ígért munkákból az első szállítmány szétküldözése már elkezdődött. Az első két füzet (*Greguss Á.* „Külföldi Népdalai“ és „*Bede Ádám*“ *Salamon F.* fordította angol regénynek első füzeté, a kettő mintegy 20—21 iv.) egyszerre indul szét.

† Pestmegye jul. 9-ki közgyűlésében elhatározta pályázatot hirdetni egy népszerűen írott magyar történelemre, a pályadíjat 150 aranyban állapítván meg. Mi azt kívánjuk, hogy a versenyt ohajtott siker koszorúzza. De nem könnyű *keresménynek* tartjuk a 150 aranyat. Nem elég ide póriás lére föleresztett silány compilatio: ide művészet kell, és tudomány, a historia alapos tudása. Herodot egyszerű nyelvéhez az ő elbeszélési tehetsége s ügyessége az alakításban. Oly műre van szükség, mely egyszerű legyen izléssel, mely ol-

vastassa magát mint egy regény, de a szokott regényes sallangok és ferditések nélkül. Zugiró ezt meg nem írja, vagy ha meg, csupán e műve által a jelesek közé fog emelkedni.

— Ráth Mór felhívást intéz az iskolák igazgatóihoz *Gönczy Pál* pesti ref. tanár és nevelő többrendű iskolai kézikönyve tárgyában, melyeket még e nyáron kiadni szándékozik. Nevezetesen 1. *Latin nyelvtan* az I. és II. oszt. gymnasiumi s reáltanodai növendékek számára. 2. *Tanmódszerek Vezérkönyve* a latin nyelv tanítására, tanárok számára. 3. *Magyarország földrajza* gym. és reáltanulók részére. Ajánljuk figyelmébe az illetőknek.

— Szombaton (13-án) délután 5 órakor ment végbe *Toldy Ferencz*nek az Akadémia érdemes titkárának ünnepélyes beiktatása a magyar irodalom és nyelvészet rendes nyilvános tanári székébe a m. kir. egyetemnél. Az egyetemnek ujonnan diszitett „kisebb palotája“ nagy számú közönséggel telt meg, hol az egyetem tanári karán s ifjúságán kivül a főpapság, a főrendek, a képviselőház, az Akadémia, az alsóbb papság, a tudomány és irodalom nagy számmal volt képviselve. Az ünnepeltet *Peczwall Otto*, a philosophiai kar dekánja bevezetvén, egy a hallgatóság által nagy tetszéssel fogadott beszéddel foglalta el tanári székét, mely már egész kiterjedésben olvasható a nagyobb lapok hasábjain.

— Az 1848—49-ki hadjáratra vonatkozólag két nevezetes mű fog nem sokára megjelenni. Az egyik: „*Gyulai Gaál Miklós* magyar honvéd tábornok Emlékiratai“ mely 5 kötetes műre elő lehet fizetni Nagy-Abonyban, az elhunyt tábornok özvegyénél, 5 — s a díszes kiállítás példányra 7 forinttal; továbbá *Asboth Lajos* stratégiai munkája ugyanazon hadjáratról. Előfizetési ára, 4 forint, Vahot Imréhez (kigyóutca 4.) küldendő.

✓ A Magyar Sajtóhoz beküldöttek egy „*Lélek-e vagy szellem?*“ című könyvet, melynek ottani idézetéből azt látjuk, hogy se lélek biz az, se szellem. Az idézet így hangzik. „Hátal az ember jobbja az isten jobbjának, kegyelmének, balja, énje az isten baljának, hatalmának és igazságának lett átellenese . . . Az ember balja, énje pedig az isten baljának, hatalmának lett átellenese.“

— A folyó évi párizsi kiállításra megjelent művészek közt, Párizsban tartózkodó festész hazánkfia, *Madarász Viktor*, harmadik osztályu emlékpénzt nyert.

UJ KÖNYVEK *).

- SZIKLÁRI ILONA.** Történeti beszély az ifjuság számára. Irta *Vachott Sándorné*. Ára 1 ft. (Heckenast, Pest.)
- ERDÉLYHONI JOGTUDOMÁNY.** Szerkeszté *Dózsa Elek*. Három kötet. Ára 6 ft. (Demjén, Kolozsvár.)
- HONEGYSÉG.** B. *Kemény Dénes* hátrahagyott műveiből összeszedte s kiadja *Kemény Gábor*. Ára 60 kr. (Demjén, Kolozsvár.)
- AZ 1848-KI ERDÉLYI TÖRVÉNYCZIKKEK.** Második bővített hiteles kiadás. Ára 25. kr. (Demjén, Kolozsvár.)
- MÁSODIK RÁKÓCZI FERENCZ.** Regény hat kötetben. Irta *Jósika Miklós*. 1852. Ára 6 ft. (Heckenast, Pest.)
- MAGYARORSZÁG KÜLÖNÁLLÁSA.** Németország egységének szempontjából. Egy magyar államférfiutól. Fordította *Toldy István*. Ára 1 ft. (Emich, Pest.)
- SZÉKES-FEHÉRVÁR TÖRTÉNETE.** Irta *Csapó Kálmán*. Ára 1 ft. 20 kr. (Ráder, Sz.-Fehérvár.)
- AZ IGAZSÁG ELMÉLETE** és a többi büntetőjogi elméletek, valamint ezeknek leszármaztatott alaptételei és fogalmai. Irta *Liebensteini báró Preuschen*. Fordította *Gyene Gusztáv*. (Gyurián, Emich.)
- Magyar-szentmártoni ÁRVIZKÖNYV.** A vízkárosult magyar-szentmártoniak némi felsegélésére írta *Berecz Imre*. Első füzet. (Hazay és fia, Temesvár.)
- SZATMÁR-NÉMETI** szabad királyi város egyházi és polgári TÖRTÉNETEI. Összeszedte *Sarkadi Nagy Mihály*; rendszerbe ütötte s kiegészítette *Bartók Gábor*, kiadta s nyomatta *Kovács Márton*. (Szatmár.) Ára *Ráth Mór* könyvk.-nél 1 ft. 20 kr.
- ERKÖLCSNEMESITŐ BESZÉLYEK.** Növendék leányok számára. *Glatz Jakab* után szabadon fordította *Stankó-Csapliczky Lilla*, nőnövelde tulajdonosnő. Ára 1 ft. (Ráth Pest.)
- A GIMNÁZIUMI OKTATÁSÜGY TÖRTÉNETE** a magyarországi helv. hitvallásuaknál. Különös tekintettel a helv. hitv. tanároknak Pesten 1860-ban tartott Egyetemes Értekezletére Irta *Szilágyi István* (Külön lenyomat a „S. pataki füzetekből.” (Jäger, S.-Patak.)
- SZÉCHENYI EMLÉKKÖNYV.** MDCCCLXI A nagykőrösi főiskolai Önképző társulat megbízásából szerkeszték *Rácz Miklós* és *Veress Károly*. A tiszta jövedelem a Széchenyi-szoborra szenteltetik. Ára 1 ft. 50 kr. (Szilády, Kecskemét.)
- MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE.** Az ifjuság használatára. Dr *Peregriny Elek* által. Negyedik kiadás. (Ráth, Pest.)
- POLITIKAI SZÁMTAN.** Jogtudósok, gazdák, kereskedők és iparosok számára, valamint magántanulásra. Irta *Weninger Vincze*. Ára 4 ft. (Ráth, Pest.)
- MAGYARORSZÁG CSALÁDAI** czimerekkel és leszármazási táblákkal. Irta *Nagy Iván*. Kilencedik kötet. 3 és 4 füzet. (Madách-Mednyánszky.) Ára 1 ft. 70 kr. (Ráth, Pest.)
- SZELLEMI OMNIBUS** kejtutazásra az élet utain. Irta *Aszalay József*. Első kötet. Második bővített kiadás. (Ráth, Pest.) Ára 2 ft.
- MAGYARORSZÁG KÖZJOGA** a mint 1848-ig s 1848-ban fenállott. Rendszeresen előadva *Récsi Emil* által. Második füzet. Az egész (mintegy 30 ivnyi) munka előf. ára 3 ft. (Pfeifer, Pest.)
- MULTUNK HÖLGYEI.** Hazai történelem. Regényes krónika-modorban magyar hölgyek számára. Irta *Remellay Gusztáv*. Második kötet. (Engel és Mandello, Pest.)
- NEMZETI DALKÖNYVECSKE.** Harmadik, népdalokkal bővített kiadás. Diszkiadás. (Lampel, Pest.)
- KIPFELHAUSER KÖLTEMÉNYEI.** (A szerző arczképével.) Ára 65 kr. (Emich, Pest.)
- SÁROSPATAKI FÜZETEK.** Protestans és tudományos folyóirat. Egyház és nevelés, tudomány és irodalom körében. Kiadják a sárospataki ev. ref. főiskola tanárai. Szerkeszti *Antalfi János* gimnáziumi tanár. Ötödik évfolyam. III. és IV. Előf. ára 10 füzetnek 6 ft. (Jäger, S.-Patak.)
- SÁROSPATAKI NÉPSZERŰ NAPTÁR 1861.** A sárospataki ref. főiskolai testgyakorló intézet (gimnasztika) javára. Szerkeszti és kiadja *Antalfi János* tanár. (Jäger, S.-Patak.)
- Q. HORATIUS FLACCUS** értelmezve *Szentmártony József* által. Két pengő Vj-pénz, FLACCVS! beCseD a Magyarok közt. (Jäger S.-Patak.)
- AZ 1861-ik évi MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉS.** Első kötet. 1. füzet. Előfiz. ára egy kötetnek 2 ft. 40 kr. (Ugyanaz németül is). (Osterlamm, Pest.)
- SZÁSZ KÁROLY KÖLTEMÉNYEI.** Két kötet. Ára 2 ft. 50 kr. (Heckenast, Pest.)
- ÁBRÁND** és **VALÓ.** Beszélyfüzér. Irta *Huszt Jenő*. 1 kötet. (Kádár, Rimaszombat.)
- EmlékbeszédGRÓF TELEKI LÁSZLÓ** m. akad. tiszt. tag felett. Tartotta a m. tud. Akadémia összes ülésében, május 27-én. MDCCCLXI. *Lukács Móricz*, m. ak. t. t. Ára 20 kr. (Emich, Pest.)
- MAGYARÍTÁS** a TERMÉSZETTUDOMÁNYOKBAN, s különösen annak gyakorlati jelentősége. Olvasta a m. tud. Akadémiában május 13. 1861. *Szabó József*, m. akad. lt. Hivatalos kiadás. (Emich, Pest.)
- BUDAPESTI SZEMLE.** Szerkeszti és kiadja *Csengery Antal*. Negyvenedik füzet. Ára egy 10 füzetes évi folyamnak 10 ft. — (Emich, Pest.)
- SZÁZ MAGYAR NÉPDAL.** Gyűjtötte s zongora kísérettel kiadta *Füredi Mihály*, a magyar nemz. színház dalszínészeti tagja. Harmadik olcsó kiadás. Ára 3 ft. (Emich, Pest.)
- LAJOS POHARA.** Anakreoni danák három pohárban. Irta *Balkányi Lajos*. (Telegdi, Debreczen.)
- KÜLFÖLDI NÉPDALOK.** *Greguss Ágostól*. Kiadta a *Kisfaludy-Társaság* (Emich, Pest.)
- BEDE ÁDÁM.** Regény. Irta *Eliot György*. Angolból fordította *Salamon Ferencz*. Első füzet. Kiadta a *Kisfaludy-Társaság* (Emich, Pest.)

TARTALOM.

Visszatekintés. A. J. — Csokonai-Album. — m. — A hindu dráma. — A gályarab Bajza. J. — A Bogár és Bárony. Abonyi L. — Nemzeti színház. — Vegyes. — Uj könyvek. —

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehessek, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az újonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. A szerkesztőség.